

Грипич С. Н.

СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ (НА МАТЕРІАЛАХ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

У статті проаналізовано стан книжкової культури в Україні, роль сучасної літератури у формуванні й розвитку інтелектуальної культури особистості; наведено перелік періодичних видань, де порушено питання сучасної вітчизняної й світової літератури. Увазі читача представлено досвід роботи бібліографів наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету.

Ключові слова: книга, читання, читачі, бібліотека, культура, інтелект, художній твір, сучасна література, Рівненський державний гуманітарний університет.

В статье проанализировано состояние книжной культуры в Украине, роль современной литературы в формировании и развитии интеллектуальной культуры личности, приведен перечень периодических изданий, в которых рассматриваются вопросы современной отечественной и мировой литературы. Вниманию читателя представлен опыт работы библиографов научной библиотеки Ровенского государственного гуманитарного университета.

Ключевые слова: книга, чтение, читатели, библиотека, культура, интеллект, художественное произведение, современная литература, Ровенский государственный гуманитарный университет.

This article analyses the state of literary culture in Ukraine, the role of modern literature in the formation and development of the intellectual culture of personality, lists of periodicals and professional journals, which deals with issues of contemporary domestic and world literature. Readers have experienced bibliographers Research Library Rivne State Humanitarian University.

Key words: book, read, readers, library, librarian, culture, intelligence, work of art, modern literature, Rivne State Humanitarian University.

Роль літератури в нашому житті величезна, її важко переоцінити. Книги можуть зробити людину освіченою, сильнішою, мудрішою. На початку ХХІ століття як ніколи раніше виникла потреба черпати з книжок цінні знання та користуватися ними в реальних життєвих ситуаціях.

Література має велике значення у формуванні естетичних поглядів кожної особистості. Класичні твори, які витримали випробування часом, справді можуть розвинути в людини почуття краси, допомогти в осмисленні життя та його складнощів. Вивчення вітчизняної класичної літератури – це спосіб самоідентифікації читача. Якщо не розвивати інтерес до класики, наступні покоління неминуче втрачуть зв'язок із багатющим ґрунтом національної культури. А це явище загрожує катастрофічними процесами, що можуть призвести до соціальних потрясінь, адже людина неосвічена, духовно нерозвинена – це соціально небезпечна особа.

Світова ж класика, кращі зразки літератури ХІХ–ХХ століть не тільки долучають людину до великої культури, а й звертають її увагу до найважливіших етико-філософських, соціальних, психологічних проблем, формують, зокрема в підлітків, складну, об'ємну картину світу, сприяють надбанню необхідного духовного досвіду.

Актуальність представленого дослідження підсилюється тим, що з вибору, які книги читати дитині з раннього віку, багато в чому залежить, якою людиною вона стане. Адже книга виховує і формує моральні якості особистості, її духовний світ, через неї відбувається передача моральних цінностей і норм від одного покоління іншому.

У цій статті ми також хочемо нагадати сучасникам, що читання – це своєрідний діалог між людиною і книгою, який вимагає старанності, роботи розуму і серця. А вагомий досвід роботи в науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету дозволяє констатувати, що книги роблять людину кращою, і це одна з основних умов формування в неї мовної та мовленнєвої культури.

Наукова бібліотека тривалий час є тим місцем, де діалоги людини із книгами стали традиційним, закономірним явищем. Накопичення фахової та художньої літератури, періодичних видань у фондах університетської бібліотеки дозволяє як науковцям та студентству продуктивно працювати у контексті власного інтелектуального збагачення та духовного розвитку.

Бібліографи РДГУ, своєю чергою, постійно стежать за появою як уже відомих, так і нових досліджень із сучасної літератури. Це допомагає більш чітко визначити актуальність порушеної проблематики в науковому середовищі України та закордоння.

Так, надаючи належну оцінку періодичним виданням, співробітники бібліотеки зазначають, що з-поміж вітчизняних найчастіше дискусія навколо питання ролі сучасної літератури у розвитку інтелектуальної культури простежується на шпальтах газет: “Культура і життя”, “Літературна Україна”, “Літературна газета”, “Молодь України”, “Освіта”, “Освіта України”, “Педагогічна газета”, “Світова література”, “Слово Просвіти”, “Українська літературна газета”, “Українська мова та література”, “Українське слово”.

Ще більш активно ці питання обговорюють на сторінках українських журналів, зокрема: “Березіль”, “Бібліотекознавство і бібліографія України”, “Бібліотечна планета”, “Бібліотечний вісник”, “Бібліотечний форум України”, “Вивчаємо українську мову та літературу”, “Вища освіта України”, “Вища школа”, “Всесвіт”, “Всесвітня література в сучасній школі”, “Всесвітня література та культура в навчальних закладах України”, “Дзвін”, “Дивосвіт”, “Дивослово”, “Дніпро”, “Зарубіжна література в школах України”, “Слово і час”, “Сучасність”, “Українська культура”, “Українська література в загальноосвітній школі”, “Хроніка-2000”, “Шлях освіти” тощо.

Водночас фахівці зазначають, що не залишаються байдужими до теми ролі сучасної літератури в культурних процесах і російські вчені. Зокрема вони обговорюють цю проблематику на сторінках газет: “Вузовский вестник”, “Российская философская газета”, “Русский вестник”, “Библиотечная столица”, “Вестник интеллектуальной собственности”, “День литературы”, “Пушкинский вестник”, “Книжное обозрение”, “Литературная газета”, “Культура”, “Учительская газета”, “Слово”, а також у журналах: “Вопросы литературы”, “Текст. Книга. Книгоиздание”, “Библиотечное дело – XXI век”, “Культура и время”, “Книга: исследования и материалы”, “Книжная индустрия”, “Книжная летопись”, “Книжное обозрение”, “Горизонты культуры”, “Невский альманах”, “Российская литература”, “Библиотека “Мир школьника””, “Библиотека “Книжный мир””, “Литературные чтения”, “Литературный альманах “Спутник””, “Литературоведческий журнал”, “Школьная библиотека”, “Читайка”, “Библиотека классики. Избранное”, “Ваша библиотека”, “Школьная библиотека: сегодня и завтра”, “Библиофильские известия”, “Книжная индустрия”, “Научная книга”, “Главный редактор”, “Пульс. Новые книги для библиотек”, “Филология и человек” та інших.

Бібліографи зазначають, що в періодичних виданнях української діаспори США, таких як тижневики: “Америка”, “Міст”, “Час і події”, “Свобода”, “The Ukrainian Weekly”, “Веселка”, “Нотатки з Мистецтва”; Австралії – “Вільна думка”, “Українець в Австралії”, “Церква і Життя”, “Новий обрій”; Канади – “Вільне слово”, “Новий шлях”, “Ранок”, “Свідок правди”, “Точило”, “Українська газета”, “Українська Родина”, “Український голос”, “Слово на сторожі”; Німеччини – “Ранок”, “Вперед”, “Українець-Час”, “Українська дійсність”, “Українська літературна газета”, “Українська трибуна”, “Українські вісті”, “Сурма”, “Сучасна Україна”, “Сучасність”, “Сьогодні і минуле”, “Україна і Світ”; Чехії – “Розбудова нації”, “Український студент”; Італії – “Українська газета в Італії”; Аргентини – “Ukrania Libre”, “Наш клич”, “Українське слово”; Угорщини – “Ukránia”, “Громада”, “Сова” та інших теж активно обговорюють ситуацію стану сучасної літератури, її тематики та проблематики.

Що ж до конкретних наукових розвідок, то на ниві аналізу та популяризації сучасної вітчизняної літератури відзначилися В. Агеєва [1], О. Бандура [2], А. Біла [3], Н. Волошина [5], О. Галич [6], Я. Голубородько [7], Т. Гундорова [8; 9], Н. Зборовська [11], М. Ільницький [12; 13], Я. Поліщук [18; 19], Л. Таран [20], Л. Тарнашинська [21], Н. Шумило [23], Р. Харчук [24] та ін.

Кращі зразки світової літератури, зокрема Великобританії, Росії тощо, у своїх працях характеризували М. Бланшо [4], Н. Жлуктенко [10], І. Лімборський [14], Л. Мірошніченко [16], С. Павличко [17], А. Шахова [15], М. Шкандрій [22].

Зважаючи на значну кількість досліджень сучасної літератури, зазначимо, що чимало фахівців констатують той факт, що у наш час спостерігається стрімке ослаблення інтересу до читання. Причому така тенденція охопила представників різного віку, не лише молодь. І це той негативний процес, якому необхідно рішуче протистояти вже в середній школі. Адже якщо школа не буде звертатися до класики, формувати в учнів основи читацької культури, людина неминуче втратить потребу в читанні або буде задовольнятися низькопробною літературою, якою сьогодні переповнені книжкові полиці.

Сучасна література для кожного народу – це його духовна культура. Людина потребує співчуття і розуміння, при цьому необхідно навчити її відкрито виражати свої почуття. Письменники зобов’язані пам’ятати про це, створюючи художні твори, літературознавці повинні оцінювати художні переваги тексту, а читачі мають побачити його морально-етичний зміст.

У наш час все частіше висловлюють думка, що Україна перестала бути повноцінно читаючою у світі країною, утратила поважний статус читача художньої книги. Це і так, і не так. Зокрема, так, якщо орієнтуватися виключно на тиражні показники. І не так, якщо пам’ятати про значну кількість освічених людей, які, можливо, і непомітно для себе справді розпрошаралися на певний час зі звичкою стежити за

літературними журналами, знати твори сучасних письменників і потребують поштовхів, які допомогли б їм повернутися до книги і читання як природної норми життя.

Ми часто запитуємо себе, як зробити працю бібліотекаря і яскравою, і корисною одночасно? А мотивоване це питання іншими (не менш важливими) речами: навіщо потрібна сучасна література і для кого її пишуть?

Ми ні в якому разі не хочемо сказати, що сучасна література марна і безглузда. У бібліотеку приходять абсолютно різні читачі з найрізноманітнішими інтересами. Одних цікавлять містичні романи, що розбухують кров; інших – романи і поезія про любов; треті (з аналітичним складом розуму) воліють освоювати детективний жанр; четверті захоплюються військовою прозою; п'яті взагалі визнають лише класику, будучи вихованими на ній і не читають сучасних книг; а шості отримують користь винятково з книжок із психології, історії, права тощо.

Зробимо висновок, що книги (утім і сучасні) читають. Однак, проглядається й інша проблема: чи приносять вони сьогодні користь читачеві? Чи немає в них зворотної дії, здатної навпаки нашкодити особистості людини? Ці питання теж не є однозначними. З одного боку, якщо така література захоплює, значить, вона заповнює читацькі потреби. З іншого – у сучасній (особливо в художній) літературі багато грубого і навіть вульгарного. Нерідко з вуст героїв злітає нецензурна лексика, часто вони декларують непристойну поведінку, коли перед очима читача проносяться замальовки насильства й агресії. Усе це не може не впливати на душу і світогляд людини. Ось тоді і виникає проблема: навіщо і для кого потрібна така література?

Звичайно, ці питання не вирішити одразу й однозначно, але спробувати розібратися в них, усе-таки, варто і літературним критикам, письменникам, літературознавцям, бібліографам, і читачам.

Сучасний літературний процес зламу ХХ–ХХІ століть заслуговує особливої уваги. Адже література підсумовує художні й естетичні шукання усього століття, вона допомагає зрозуміти всю складність і дискусійність нашої дійсності, своїми експериментами і художніми відкриттями окреслює перспективу власного розвитку упродовж ХХІ століття.

Останні двадцять років ознаменовані стрімким розвитком науки та інформаційних технологій. Людина ХХІ століття оснащена комп'ютерами, айподами, смартфонами, відеокамерами та іншими суперфункціональними гаджетами, що полегшують життя і дозволяють вирішувати безліч завдань в одну мить. Однак, трансформація суспільства і культури витіснила етичні ідеали на другий план, висунувши вперед гедоністичні цінності. У зв'язку з цим питання про значення літератури стає особливо актуальним.

Медіа-індустрія ХХІ століття постійно трансліює філософію споживацтва, яка змінила світогляд людей та істотно вплинула на міжособистісні відносини. Друзів об'єднують спільні комерційні інтереси, саме тому наші сучасники відчують себе самотніми. У зв'язку з цим виникає питання про значення літератури, як одного з напрямів медійного ринку.

На нашу думку, сучасній літературі не вистачає доброти. Більшість творів рясніють описами страждань, жорстокості, і так рідко автори нагадують нам про вічні цінності. Але ми повинні ще раз згадати, що література в суспільстві завжди займала велике місце і мала конкретні завдання і певні функції, насамперед, естетичні й інформаційні. Література могла бути для суспільства як найкращим другом, так і найжорстокішим критиком. А що ж ми бачимо і читаємо в книгах сьогодні? Як часто на їх сторінках автори осмислюють й висвітлюють як явище кризи людського фактору, дефіцит добра й краси, моралі і любові? На жаль, лише в поодиноких випадках.

Молодь отримує інформацію через різні типи журналів – глянцева, модні, тонкі жіночі журнали, журнали кросвордів. Статевий поділ вплинув на те, що жінки читають переважно про моду, а чоловіки про автомобілі. Це ж переноситься і на книги. А в комплексі така ситуація впливає на зниження інтелекту всього суспільства.

Отже, окреслена проблема вимагає неабиякої уваги від фахівців, з одного боку, та авторів сучасної літератури, з іншого. Вирішити її спільно можна і необхідно вже найближчим часом. Особливо в умовах інтеграції України у європейський простір. А він, як відомо, приймає в своє лоно людей освічених та інтелектуально багатих, з високим рівнем особистої культури. Східні слов'яни такими і були ще в період розквіту Київської Русі. Однак, чи залишили за собою такий статус сьогодні – питання, відповідь на яке дасть тільки час і зусилля кожного із нас.

Література:

1. Агеєва В. Жіночий простір: феміністичний дискурс українського модернізму : монографія / В. Агеєва. – К. : Факт, 2003. – 320 с.
2. Бандура О. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури / О. Бандура. – К. : Рад. шк., 1984. – 166 с.
3. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стилеві напрямки : монографія / А. Біла. – Вид. 2-ге, допов. і переробл. – К. : Смолоскип, 2006. – 464 с.

4. Бланшо М. Простір літератури / М. Бланшо. – Л., 2007.
5. Волошина Н. Й. Шляхи аналізу художніх творів / Н. Й. Волошина, О. М. Бандура // Українська література в загальноосвітній школі. – К., 2003. – № 6.
6. Галич О. А. У вимірах поп fiction: щоденники українських письменників ХХ століття : монографія / О. А. Галич. – Луганськ : Знання, 2008. – 200 с.
7. Голобородько Я. Ю. Артеграунд. Український літературний істеблішмент : збірка статей / Я. Ю. Голобородько. – К. : Факт, 2006. – 160 с.
8. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 263 с.
9. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії / Т. Гундорова. – К. : Факт, 2008. – 284 с. – (Серія “Висока полиця”).
10. Жлуктенко Н. Ю. Английский психологический роман ХХ в. / Н. Ю. Жлуктенко. – К. : Изд-во КГУ, 1988.
11. Зборовська Н. Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури : монографія / Н. Зборовська. – К. : Академвидав, 2006. – 502 с. – (Серія “Монограф”).
12. Ільницький М. Драма без катарсису: сторінки літературного життя Львова другої половини ХХ століття / М. Ільницький ; НАН України ; Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича. – Л. : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2003. – 256 с.
13. Ільницький М. Критики і критерії: літературно-критична думка в Західній Україні 20–30-х рр. ХХ ст. / М. Ільницький. – Л. : ВНТЛ, 1998. – 148 с. – (Серія “Art poetica”).
14. Лімборський І. Європейські літератури і глобалізація національне і глобальне у просторі художньої свідомості / І. Лімборський // Всесвіт. – № 5–6. – 2008. – С. 152–156.
15. Література Англії ХХ ст. / [за ред. К. А. Шахової]. – К. : Либідь, 1993.
16. Мірошніченко Л. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підруч. для студ.-філол. / Л. Мірошніченко. – К. : Ленвіт, 2000. – 240 с.
17. Павличко С. Лабіринти мислення. Інтелектуальний роман сучасної Великобританії / С. Павличко. – К., 1993.
18. Поліщук Я. Література як геокультурний проект : монографія / Я. Поліщук. – К. : “Академвидав”, 2008. – 302 с. – (Серія “Монограф”).
19. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму : монографія / Я. Поліщук. – Вид. 2-ге, допов. і переробл. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 392 с.
20. Таран Л. Жіноча роль: жінка-автор у сучасній українській прозі : емансипаційний дискурс / Л. Таран. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2007. – 126 с.
21. Тарнашинська Л. Художня галактика Валерія Шевчука: Постать сучасного українського письменника на тлі західноєвропейської літератури / Л. Тарнашинська ; НАН України; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Вид-во Олени Теліги, 2001. – 224 с.
22. Шкандрій М. В обіймах імперії: російська і українська літератури новітньої доби / М. Шкандрій ; [пер. з англ. П. Тарашук]. – К. : Факт, 2004. – 496 с.
23. Шумило Н. Під знаком національної самотності. Українська художня проза і літературна критика кінця ХІХ – поч. ХХ ст. / Н. Шумило. – К. : За друга, 2003. – 354 с.
24. Харчук Р. Сучасна українська проза: постмодерний період : навч. посіб. / Р. Харчук. – К. : ВЦ “Академія”, 2008. – 248 с. – (Серія “Альма-матер”).